

РЕЦЕНЗИЯ

**за дисертационния труд на проф. д-р Актоти Раимкулова,
представен за присъждане на научната степен „доктор на науките“
на тема: „Развитие на казахстанската композиторска школа в рамките
на евразийския межкултурен диалог“
от проф. д-р Иванка Влаева, ЮЗУ „Неофит Рилски“**

Актоти Раимкулова е музикант, педагог и културен деятел с впечатляваща биография, с многостранен творчески и организационен талант. Тя завършва Държавната консерватория в Алмати като композитор и пианист, има специализации в престижни европейски музикални центрове и докторска степен по бизнес администрация. Работи последователно като пианист и преподавател по различни дисциплини в Държавната консерватория в Алмати и е избирана в институционални и правителствени управленски структури. Била е заместник-ректор на Алматинската консерватория, а в момента е заместник-министър в Министерството на културата и спорта в Република Казахстан. Член е на казахстански и международни композиторски съюзи. Има множество творчески отличия. Тя е ръководител и активен участник в организацията на фестивали и проекти. Създава и творби в много музикални жанрове с оригинален прочит на своите родни традиции и на различни съвременни тенденции, а също така е автор на редица научни статии.

Нейният богат музикален опит и познания намират отражение и се допълват от работата ѝ върху обхванат дисертационен труд, фокусиран върху казахстанската композиторска школа в контекста на евразийския межкултурен диалог. Представеният текст е с обем 344 страници и е структуриран много прецизно и последователно в увод, три глави и заключение. Използвани са 278 казахски, руски, английски и немски литературни източници. Текстът е допълнен с нотни примери от важни за

изследването произведения, представени и анализирани в текста, както и с друг илюстративен материал. Основните достижения и изводи са точно и ясно отразени в автореферата на дисертацията.

Дисертационният текст следва последователно логиката на мащабната творческа задача и са изпълнени изискванията за създаване на цялостно иновативно авторско научно изследване. В Увода авторът представя своята цел – всестранно изучаване на феномена на казахстанската национална композиторска школа и отражението на евразийския културен диалог в творчеството на композиторите на Казахстан. Обосновава се актуалността на темата и се определят задачите и методите на изследването. Изяснява се обектът и предметът на дисертационния труд – евразийският културен диалог като художествена идея и световъзприятие в творчеството на композитори от Казахстан.

В Първа глава се разглежда историята на казахстанската музика и нейната композиторска школа от западен тип. Тук са много важни обобщенията за вътрешната готовност на казахската култура за межкултурни взаимодействия и еволюцията на националния стил в контекста на евразийския диалог. Много съществени са наблюденията и показването на периодизацията на композиторската школа в Казахстан като резултат на смяна на парадигми и модели на културата. Заключениета на А. Раимкулова дават възможност за сравнителен анализ в развитието на общи процеси, произтичащи в различни култури през последното столетие (Михаил Друскин в своята периодизация на музиката на XX век условно ги определя като относително млади национални култури). За разбирането на тези процеси тук бих посочила и тезата на Виолета Юнусова, която разглежда системата на музиката в СССР като мини-модел на музиката на света (на глобалната музика) – смятам, че тази теза дава още една насока към изводите на докторанта. Нов поглед към усвояването на композиторски традиции от европейски тип дава и изводът на докторанта, че именно казахските

майстори музиканти от т.нар. висока устна традиция подготвят зараждането на националната композиторска школа. Това се илюстрира по-късно в изследването чрез посочване на специфични идеи и хибридни жанрове, което също е глобална тенденция с различни регионални предпочитания. Върху базата на изложения текст за форсираното създаване на композиторска школа в Казахстан бих предложила на докторанта да използва и концепцията на Георги Гачев за ускореното развитие на културите при наваксване на процеси, които вече са осъществени в Европа.

Втора глава насочва вниманието към реализирането на евразийския културен диалог като идеи, тематика и техника в творчеството на композитори от Казахстан. В нея специално се разглеждат спецификите на евразийството като философска идея и политическа концепция за изграждане на взаимоотношения между различни страни и създаване на условия за промени и хибридность. Изтъква се синтезиращият характер на евразийството като сплав от множество светогледи и културни традиции. Именно тези идеи за евразийството дават възможност на дисертанта за обосноваване на синтетичния характер в композиторските търсения в Казахстан и това е принос за дисертацията. Обхватът на културно-музикалните взаимодействия ще стане още по-ясен, ако в дисертационния текст се уточни какви са географските и културни граници, в които действа идеята за евразийството, и дали те не се променят исторически. В отделните раздели на тази втора глава от дисертацията последователно се изследва изучаването на този феномен в творчеството на няколко поколения композитори в три исторически периода от 20-те години на XX в. до днес (с междинни граници 60-те години и 90-те години на XX в.). Направените анализи и изведените характеристики на композиторската школа в Казахстан в тази глава на дисертацията са чудесна база за сравнения. Могат да се систематизират общи тенденции, действащи и в други култури, както и да се проследят сходни процеси в усвояването на нов тип музикална култура и създаването на национални композиторски

школи (в използването на характерен тематизъм, сюжети, традиционни музикалноизразни средства и жанрове като *кюй*, специфични начини на звукоизвличане като при *домбра* и музициране като *айтъс*, усвояване на нов инструментариум, европейска жанрова система и авангарден музикален език). През XX век подобни пътища на развитие се наблюдават в различни части на света. Затова обобщените анализи на процесите във все повече култури, както в случая с Казахстан, уплътняват знанието за цялостната система на музиката. Те фокусират научния интерес върху значението на регионални специфики – това е още едно от достойнствата на дисертацията. Тук ще посоча например същественият акцент в текста върху създаване на концепцията за *симфонически кюй* и нейната реализация от Еркегали Рахмадиев – уникално явление в културата на Казахстан. За мен това е пореден синтез между традиционно и европейско и своеобразен вариант на епически симфонизъм, а не както твърди дисертантът „отстъп от европоцентристките устои“. Важен принос в тази част на дисертацията е изведената в таблица систематизация. Тя е за типологията на взаимодействия между *кюй* и оркестровите жанрове според тематизма, формата и изпълнителския състав. Върху базата на направените анализи и прослушан звуков материал смятам, че в систематизацията може да се обособи още един смесен състав, за който самата А. Раимкулова пише музика – симфоничен оркестър с камерен състав от традиционни инструменти. В последния раздел от тази втора глава перспективни и отворени за допълнителни изследвания са и наблюденията относно: използването на неоархаика в казахстанското изкуство от последния исторически период, „тембровата мимикрия“ в звуковите търсения на казахстанските композитори и претворяването на ритуалността в нов стадий на синкретизис в изкуствата.

В Трета глава се проследяват влиянието на евразийския межкултурен диалог върху стила на няколко казахстански композитори. Така от общите процеси и явления вниманието на изследователя се фокусира върху

конкретен музикален материал. Очертават се ключови достижения в индивидуалните търсения на някои от значимите творци в Казахстан. Те са представители на различни поколения, отразяващи евразийският диалог със свои авторски почерци. Представени са основни постижения в оперния и симфоничния жанрове. Операта „Абай“ на Ахмет Жубанов и Латиф Хамиди (1944) е едно от произведенията, което сега се преоткрива като високо национално достижение и е превърнато във визитна картичка за казахстанската култура пред света – нейни постановки се представят от международен екип в световни музикални центрове. Тази историческа музикална драма е анализирана от А. Раимкулова като пример за усвояване на традициите на руската опера и италианския веризъм, но и за умело претворяване на песенно-инструменталните традиции в културата на Казахстан. Следващ важен фокус в дисертационния труд е Трета симфония (1989) на Газиза Жубанова – един от лидерите на следващото поколение композитори в Казахстан, творецът и педагогът, който умело насочва самата А. Раимкулова в композиторския свят. Това произведение е представено като пример за съчетаване на етническото със съвременни прийоми на композиция върху основата на обобщена програмност. За литературна основа в него се използва романът на Ч. Айтматов „Денят по-дълъг е от век“, а импулс за творчество дават концертните впечатления от творби на плеяда съвременни композитори. Върху базата на детайлно изследване А. Раимкулова стига до извода, че произведението е обобщение на етническото, изведено до общочовешкото. Симфония „Декемврийска вълна“ на Бейбит Далденбай (2015) е следващ пример за реализиране на евразийския диалог в симфоничен жанр. Авторът е ученик на Г. Жубанова и е представител на следваща творческа генерация. Неговото произведение отразява важни за най-новата история на Казахстан политически събития. Дисертантът открива в творбата диалогичност, социално значима тематика, синкретизъм между западни (европейски) и казахски композиционни принципи, реализация на

синкретично неделимата двойственост на общочовешкото и националното. Анализът на симфонията показва паралелното изграждане на композицията и нейните компоненти в две музикални системи – традиционна казахска и западноевропейска. Така чрез анализа на избраните творби А. Раимкулова убедително представя различни пътища за реализация на идеите на евразийския диалог в произведения на композитори от Казахстан.

В Заключението се обобщават резултатите от изследването. Върху основата на семиотичен прочит се прави важен извод за националната композиторска школа на Казахстан като формирана в резултат на взаимодействие на текстовете на различни култури и обособяването на нов текст на културата – националният музикален стил. Препоръчвам публикуването на дисертационния текст или на още части от него, за неговата още по-голяма видимост и приложимост.

Дисертацията на проф. д-р Актоти Раимкулова представя многопластов прочит на създаването, утвърждаването и творческите достижения на композиторската школа в Казахстан като теория, история и практика в контекста на евразийски диалог. Всеки един от посочените аспекти на изследване и получените резултати е приносен и достатъчен за покриване на изискванията за присъждане на научна степен „доктор на науките“. Получените резултати могат да се приложат успешно в следващи научни изследвания, в творческата и педагогическата практики. Като имам предвид високата научна стойност на дисертационния труд „Развитие на казахстанската композиторска школа в рамките на евразийския межкултурен диалог“, нейната актуалност и иновативност убедено предлагам на уважаемото научно жури на проф. д-р Актоти Раимкулова да бъде присъдена научната степен „доктор на науките“.

София, 28 август 2018 г.

Рецензент:

(проф. д-р Иванка Влаева)